

روزنامه صبح غرب کشور

صاحب امتیاز: مسعود جوادنل | مدیرمسئول: سید حسن قشمی | سردبیر: زهره پوروهایی | چاپ: پیام رسانه | نشانی تحریریه: همدان، خیابان پاستور، کوچه شهید عزیزیان، پلاک ۵۹

سپهرغرب، گروه مشکات – عطیه صفی‌زاده؛ یک قاری قرآن با بیان اینکه یکی از دلایلی که همدانی‌ها تاکنون نتوانسته‌اند در حوزه‌های بین‌المللی وکشوری رتبه کسب کنند عدم تلاش و تمرین لازم قرآن‌آموزان است، گفت: همدان در مقایسه با سایر استان‌ها از امکانات و اساتید کمتری در حوزه قرآن برخوردار است.

قرآن ازنظر تأثیرات خود نیز معجزه است و آن تأثیری که در قرآن هست، در هیچ کتاب انسانی وجود ندارد و به‌وسیله همین تأثیر در دنیا منتشر شده است. نخستین تأثیر آن بر روح انسانی بوده، هرگاه روح مأثر و متقلب شود، در تصورات، گفتار و کردار انسانی نیز انقلاب حاصل می‌شود؛ زیرا مرکز این سه چیز دل با روح است. در کتاب آسمانی قرآن ۱۲ آیه بسیار معجزه‌آسا وجود دارد که شاید کسی تا به‌حال به آن‌ها توجه نکرده باشد؛ سخنانی به نهایت جالب و هدایت‌گر که هر فردی را به‌یقین در زندگی موفق کرده و به بالاترین درجات سوق می‌دهد. اسرار کامیابی در تمامی مراحل و جنبه‌های زندگی در این ۱۲ آیه ارزشمند نهفته، برای رسیدن به موفقیت کافی است این آیات را با قلبی روشن به ذهن سپرده و با تفکر آن‌ها را سرلوحه همه اعمال و رفتار خود کنند. به خداوند فرصت دهید، خواهید دید که زندگی شما دچار تحول شگرفی خواهد شد.

خداوند یکتا برای هدایت بندگانش راه‌های

سپهرغرب، گروه مشکات؛ مفسران سه معنا برای واژه بصیرت در قرآن برشمرده‌اند:

۱. یقین و اطمینان؛ (أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ صُبْرَةٍ) (یوسف: ۱۰۸) پیامبر در این آیه اعلان می‌دارد که با یقین و اطمینان و از روی بصیرت کامل و معرفتی که حق و باطل را از هم جدا می‌سازد، به خدا دعوت می‌کنند.

۲. شاهد؛ (بَلِ الْإِنسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ) (قیامت: ۱۴) در تفسیر این آیه دو احتمال وجود دارد. یکی اینکه انسان خود شاهد اعمال خویش است که در این صورت تاء در بصیرت برای مبالغه خواهد بود. دیگر آنکه این آیه معنایی مشابه آیه ۲۴ سوره نور دارد و به این صورت که شاهدانی از انسان مانند اعضاء و جوارحش بر اعمال او نظارت دارند.

۳. دلایل روشن؛ (قَدْ جَاءَكُمْ بَصَآئِرٌ مِّن رَّبِّكُمْ) (انعام: ۱۰۴) و نیز (اعراف: ۲۰۳؛ اسراء: ۱۰۲ و جاثیه: ۲۵) بیشتر مفسران بصائر (جمع بصیرت) را به معنای حجج و بینات دانسته‌ اند که باعث شناخت هدایت از ظلالت و ایمان از کفر یا موجب علم و آگاهی می‌شود. از آن جهت به نشانه و دلایل روشن و قاطع الهی بصائر گفته‌ اند که موجب بینایی قلب و درک حقایق به وسیله آن می‌شود.(ر.ک. دایرة المعارف قرآن، ج ۵)

بصیرت در لغت به معنی عقیده قلبی، شناخت، یقین، زیرکی و عبرت است و در اصطلاح عبارت است از قوه ای در قلب شخص که به نور قدسی منور بوده به وسیله آن حقایق اشیاء و امور ادراک می‌شود. همانگونه که شخص به وسیله چشم و نور و ظاهر اشیاء را می‌بیند. همچنین بصیرت، معرفت و اعتقاد حاصل شده در قلب، نسبت به امور دینی و حقایق امور است.(ر.ک. فرهنگ قرآن، ص ۱۶۳)

در قرآن با دوگونه بینایی ظاهری و باطنی (قلبی) یا به تعبیری عقلی مواجه هستیم. روایاتی از معصومین نیز صادر شده است همچون: امام

تلفن دفتر مرکزی: ۳۱۳۲۰ – ۰۸۱ | **امور مشترکین:** ۰۹۱۸۳۱۶۸۵۷۴ | **صاحب امتیاز روزنامه:** ۰۹۱۸۸۱۲۱۵۴ | **آگهی‌ها:** ۰۸۱ – ۳۸۲۵۴۰۴۰ | **پیامک:** ۰۸۱۸۱۸۶۰ | **ارتباط با تحریریه:** ۰۸۱ – ۳۸۲۷۲۹۹۶ | **دورنما:** ۰۸۱ – ۳۸۲۸۱۸۴۹ | **گستره توزیع:** استان‌های ایلام – کرمانشاه – کردستان – مرکزی – همدان |

سندج ☀️ **۱۶** **۳۶** | **ایلام** ☀️ **۲۱** **۳۷** | **مرکزی** ☀️ **۱۱** **۳۰** | **کرمانشاه** ☀️ **۱۶** **۳۶** | **همدان** ☀️ **۱۱** **۳۱** | **www.sepehrgharb.ir** | **Email:** sepehrgharb.news@gmail.com | **sepehrgharb_live**

یک قاری قرآنی مطرح کرد:

حوزه شده‌ام و بر این اساس در آنجا به روش اشاره. آیات کوچک را که مفهوم خاصی داشت، یاد گرفتم و به این شیوه حفظ را کم‌کم به من آموختند و سپس روحانی و روان‌خوانی قرآن را آموزش دیدم و درنهایت به حفظ جزء ۳۵ از قرآن کریم پرداختم.

محمدمهدی شیخ‌الاسلامی با بیان اینکه پس از مدتی که استعداد من در صوت شناخته شد دریابد. با تأمل او در قرآن، مثال‌هایی از حشرات و حیوانات آورده است که انسان دانا حق را می‌یابد، اما انسان نادان ظاهر مثال را دیده و از یافتن عظمت در این نشانه‌ها ناتوان است. در کتاب خدا، سوره‌هایی با نام‌های حیوانات وجود دارد که در این سوره‌ها به شکلی به زندگی این حیوانات برای رهنمود انسان‌ها اشاره شده است. قرآن داروخانه‌ای است که برای تمام

مریضی‌های ما داروی مناسب دارد و کسی که با قرآن انس دارد و تلاوت زیاد او را به تسلط رسانده، در هنگام هر مرض می‌داند که باید از کدام دارو استفاده کند.

در همین راستا با یک قاری مطرح همدانی به گفت‌وگو نشست‌ه‌ایم که نتیجه را باهم می‌خوانیم؛ قاری قرآن همدانی با بیان اینکه متولد ۱۳۸۲ در همدان هستم و از سن چهار سالگی با تشویق مادرم به عضویت مؤسسه جامعه‌القرآن درآمدم، عنوان کرد: در ابتدا با هدف حفظ قرآن وارد این

صادق علیه السلام؛ (العامل علی غیر بصیره

کالسائر علی غیر الطریق. لا یزیده سرعة السیر من الطریق الا بعدا) (أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ صُبْرَةٍ) کند به کسی می‌ماند که از بیراهه رود که هر چه سریع تر برود، از راه دورتر گردد.(دائرة المعارف جامع اسلام، ج ۲، ص ۱۴۳) پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله؛

کور آن نیست که چشمش نابینا باشد، بلکه کور (واقعی) آن کسی است که دیده بصیرتش کور باشد.(میزان الحکمه، ج ۲)

پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله؛ از دست دادن بینایی آسانتر است تا از دست دادن بینش.(همان)

و در تفسیر از آن به بصر و بصیرت تعبیر شده است. درمختصری بصر را نور چشم و قوه بینایی و بصیرت را نور قلب و ابزار تأمل و تفکر می‌داند. در برخی آیات این دو گونه بینایی در کنار هم قرار گرفته‌ اند: (... وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ). (اعراف: ۱۹۸) آیات فراوانی، بینایی

ظاهری را کنایه از بینایی عقلی یا باطنی گرفته است. دانشمندان مسلمان با استناد به آیات قرآنی بر این عقیده اند که در قلب انسان نیرویی برای دریافت نور الهی وجود دارد و برای اثبات آن مدعا به آیه ۲۲ زمر استناد می‌کنند: (أَفَمَن شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِ) همچنین به روح الهی نیز از آن تعبیر شده است. (فَإِذَا شِئْتُمُوسُ تَفْعَلُونَ فَيُعْثِقُ فِيهِ مِّن رُّوحِي) (حجر: ۲۹) و عقل

نظری، بصیرت باطنی، نور ایمان و یقین نیز نامیده می‌شود که توانایی آن در شناخت مفاهیم عقلی همچون شناخت و ادراک خداوند و نیازمندی عالم به مدبری حکیم است. عرفا بیشتر آن را نور یا روح الهی می‌نامند و آن را نیرویی می‌دانند که دل را به نیرویی قدسی منور می‌کند و به وسیله آن حقایق امور شناخته شده، حق و باطل از هم تمیز داده می‌شود و آن در مقام چشم برای قلب است. در فلسفه نیز از آن به قوه عاقله یا قوه قدسیه تعبیر می‌کنند.(ر.ک. دایرة المعارف قرآن، ج ۲، ص ۱۶۳)

• برنامه اکران فیلم های پردیس سینمایی مهر قدس •				
شین	پسر دلفینی	تی تی	بانگ زده ها	انفرادی

ایلق	دوزیست	اکران هنر و تجربه درخت خاموش	اکران هنر و تجربه تارا

علف زار	انفرادی	بانگ زده ها	نمور	پسر دلفینی	ایلق	سگ پند	باز یووو

• جهت اطلاع از زمان سانس ها و تهیه بلیت اینترنتی از طریق سایت: www.gisheh7.ir اقدام نمایید

سینما فلسطین: ۳۲۵۲۳۴۴ سینما پردیس مهر قدس: ۳۲۵۲۴۷۰۰

تلفن تماس جهت پیش خرید و رزرو بلیت

مرا سرتان کنید

دوشنبه ۱۱ مهر ۱۴۰۱
سال سیزدهم | شماره ۲۴۵۶

شیخ‌الاسلامی با بیان اینکه در حوزه قرائت قرآن موفق به حضور در کلاس‌های اساتید مطرح همچون آقای صالحی، ساعد و غیره شده‌ام، اذعان کرد: در تهران هم از اساتید ابوالقاسمی، عارف حسینی و غیره بهره‌مند شدم.

وی با بیان اینکه سعی می‌کنم تمام نکات تلاوت قرآن براساس معانی را رعایت کنم، تصریح کرد: رعایت فراز و فرودها براساس معنی قرآن نیاز به یادگیری قواعد و قوانین مختلف دارد که لازم است قاریان آن‌ها را بیاموزند.

این قاری قرآنی با بیان اینکه رعایت فراز و فرورهای قرآنی براساس معنی همچنین نیاز به فهم حداقلی قرآن و ترجمه آن دارد، ابراز کرد: لازم است که فرد قواعد عربی و قرآنی همچون مبتدا، فاعل، خبر و غیره را نیز بلد باشد.

شیخ‌الدیناری با بیان اینکه انتخاب آهنگ و فراز و فرود مناسب می‌تواند تلاوت قرآن را زیبا کند، عنوان کرد: در حین تلاوت کمی سخت است که تمام نکات تلاوت و فراز و فرودها را رعایت کرد، اما رعایت آن‌ها از گذرانی بیشتر روی مخاطب دارد. وی با بیان اینکه تاکنون در مسابقات قرآنی مختلفی شرکت کردم و خوشبختانه موفق به کسب مقام شدم، اذعان کرد: در این راستا می‌توانم به نفر اول مسابقهٔ کشوری امام علی (ع)، نفر اول مسابقات کشوری دانش‌آموزی، رتبه دوم مسابقات قرآنی اوقاف و غیره اشاره کنم.

نگاهی به آثار بصیرت در قرآن

۸. گسترش زمین؛ گسترده شدن زمین و قرار گرفتن کوه‌های بلند در آن، زمینه بصیرت را برای بندگان توبه کننده فراهم کرده است. (وَالْأَرْضُ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا زُرَاوِسِي وَأَنْثَبْنَاهَا فِيهَا رَبِّ كُلِّ زَوْجٍ نَّهِيحٌ ۖ تُبَصِّرُ وَتَذَكِّرُ لِّكُلِّ غَبِيٍّ مُّبِينٍ) (ق: ۷، ۸) معجزه: (الف) اعطای ناقه به صالح علیه السلام به صورت معجزه، سبب پیدایش بینش صحیح می‌شود. (... وَآتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً...) (اسراء: ۵۹)

۹. معجزات موسی علیه السلام از عوامل بصیرت آدمیان است. (وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ... فَقَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ (... (اسراء: ۱۰۱) ۱۰. یاد خدا، دل را یاد خداوند متعال در اهل تقوا، زمینه وصول به بصیرت و پیداری دل است. (إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُم مُّحْصِرُونَ) (اعراف: ۲۰۱)(ر.ک. فرهنگ قرآن، ج ۶)

۱۱. آثار بصیرت از بررسی آیات قرآن به نتایج زیر دربراه آثار بصیرت می‌رسیم. ۱. توحید؛ بصیرت باعث ره یافتن به توحید و قدرت خداوند می‌شود. (فَلِإِنَّ آيَاتِنَا لَمِنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ الْتِهَارَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مِّنْ إِلَهِ غَيْرِ اللَّهِ يَأْتِيكُم بَلِيلٌ مُّشْكُونٌ فَيَوِّهُ أَقْلًا مُّجْصِرُونَ) (قصص: ۲۲) همچنین (رعد: ۱۶) ۲. اندازندیزی؛ از نشانه‌های بیدار دلی و بصیرت است. (وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالتَّبَصِّرُ وَمَا يَسْتَوِي الْأَغْيَاءُ وَلَا الْأَفْوَآثُ إِنَّ اللَّهَ يُشْمِعُ مَن يَشَاءُ وَمَا أَنتَ بِشْمِيعٍ مِّنْ فِي الْأَفْئُورِ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ) (فاطر: ۱۹، ۲۲، ۲۳) ۳. عبرت؛ عبرت آموزی از آثار بصیرت است. (مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ الْكَافَّةُ وَالْأَصَمُّ وَالتَّبْصِيرُ وَالشُّعْبِيعُ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا أَقْلًا تَذَكَّرُونَ) (هود: ۲۴) همچنین (آل عمران: ۱۳، نور: ۴۴؛ غافر: ۵۸، حشر: ۲) ۴. منفعت نفس؛ حاصل شدن منفعت برای

مرا سرتان کنید

دوشنبه ۱۱ مهر ۱۴۰۱
سال سیزدهم | شماره ۲۴۵۶

این قاری قرآن با بیان اینکه یکی از دلایلی که همدانی‌ها تاکنون نتوانسته‌اند در حوزه‌های بین‌المللی و کشوری رتبه کسب کنند عدم تلاش و تمرین لازم قرآن‌آموزان است، گفت: همدان در مقایسه با سایر استان‌ها از امکانات و اساتید کمتری در حوزه قرآن برخوردار است.

شیخ‌الاسلامی با بیان اینکه لازم است مسئولان استان همدان با برنامه‌ریزی در حوزه قرآن اساتید مطرح کشوری را به استان دعوت کنند، یادآور شد: متأسفانه قاریان مطرح استانی در اکثر جلسات قرآنی حضور ندارند و این امر باعث شده است که در همدان برخلاف سایر استان‌ها وحدت و هماهنگی در حوزه فعالین قرآنی وجود نداشته باشد.

وی با بیان اینکه متأسفانه قاریان قرآن استان همدان نمی‌توانند به قاریان مطرح کشوری دسترسی داشته باشند، عنوان کرد: از طرفی شاهد پیشرفت عملکرد مسئولان قرآنی در استان همدان هستیم، درواقع فعالین و دغدغه‌مندان قرآن انتظار بیشتری از مسئولان دارند.

این قاری قرآنی با بیان اینکه لازم است برای جذب کودکان و نوجوانان به حوزه قرآنی به بررسی ابزارهایی که دشمن در اختیار نوجوانان قرار داده و آن‌ها را جذب کرده پرداخت، خاطرنشان کرد: لازم است با بازسازی و تغییرات وسایلی که جوانان را جذب کرده، تلاش داشته

نفس آدمی، از نتایج بصیرت و ژرف نگری است. (قَدْ جَاءَكُمْ بَصَآئِرٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَمَنْ أَكْبَرُ فِلْتَقِيبِهِ...) (انعام: ۱۰۴)(ر.ک. فرهنگ قرآن، ج ۶، ص ۲۶۳ – ۲۶۴)

■ **موانع بصیرت**

غفلت انسان در دنیا، مانع بصیرت نسبت به حقایق آخرت است. (لَقَدْ كُنْتُ فِي غَلْفَةٍ مِّنْ هَٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ خَدِيدٌ) (ق: ۱۲)(ر.ک. فرهنگ قرآن، ج ۶، ص ۲۶۸) قرآن صابان بصیرت را به تفکر و عبرت فرامی‌خواند. گاه آنان را به بینش و دقت در وجود خود (وَفِي أَنفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ) (ذاریات: ۲۱). پدیده‌های محیط اطراف سفارش می‌کند: (أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَرْسُلُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرَّةِ فَيُخْرِجُ بِهَا زَرْعًا... أَفَلَا يُبْصِرُونَ) (سجده: ۲۷) و گاه آنان را از سرنوشت گذشتگان زهار می‌دهد و به عبرت گیری از آنها فرامی‌خواند. (وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بَصْرَهُ مَن يَشَاءُ لَّنْ فِي ذَلِك لَآيَةٌ لَّأُولِي الْأَبْصَارِ) (آل عمران: ۱۳ و حشر: ۲)

آنان که از چشم عبرت و بصیرت بهره برده‌ اند، توجهی به دنیا و لذات فانی آن ندارند و آن را با آخرت و قرب خداوند معاوضه نمی‌کنند. کفرورزی و گناه باعث خاموش شدن نور الهی در قلب انسان و کور شدن چشم بصیرت می‌شود. تعبیرهای گوناگونی در قرآن حاکی از

بستن دل کافران و هدایت ناپذیری آنهاست. در این آیات از ترجیح دنیا بر آخرت (نحل: ۱۰۷ – ۱۰۸) نفاق و دورویی (بقره: ۱۷ – ۱۸) هواپرستی (جاثیه: ۲۳) روی گردانی از آیات الهی (کهف: ۵۷) سرسختی در پذیرش ایمان (انعام: ۱۱۵) و مواردی از این دست به عنوان موانع هدایت پذیری و روشنی چشم بصیرت سخن آمده است. خداوند کوری، کری، گنگی و مهر و موم شدن قلب ایشان را در قرآن به خود نسبت می‌دهد. (أَوَلَيْكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَاصْفَهُمْ وَأَعْمَىٰ أَبْصَارَهُمْ) (محمد: ۲۳ و بقره: ۷) ولی این نفی کننده نقش آنان در گمراهی خود نیست؛ زیرا

آیت الله میرباقری:

جنگ امروز علیه ایران رسانه‌ای است؛ آن‌هم در فضای مجازی که دست غرب است

■ **برای پیروزی در این جنگ باید بر دستگاه خبرسازی دشمن غلبه کنیم**

وی با اشاره به اینکه دنیای مجازی و ارتباط لسانی‌ای که مدیریتش دست غرب است، ولو به شما اجازه حضور هم بدهد، مادامی که مدیریتش در دست آن‌هاست، محیط نجوای شیطان است؛ گفت: سوره حجرات را ببیند، اگر به دستگاه خبرسازی آنها که نیا فاسق است، گوش فرا دادی، اقتتال و درگیری و سوءظن و تائیر بالافلاب و تجسس و بدگویی و غیبت ایجاد می‌کند.

میرباقری گفت: اگر به این نیا فاسق گوش بدهی، چنین اتفاقاتی می‌افتد. امت مؤمن اگر می‌خواهد بر رقیب پیروز بشود باید بر دستگاه نیا و خبرش غلبه کند که حالا امروز مدرن شده و بر اهرم امپراتوری‌های رسانه‌ای سوار شده است.

امام رضا علیه‌السلام شب‌ها در بسترش بسیار قرآن می‌خواند و هرگاه به آیه‌ای که در آن از بهشت یا آتش یاد شده بود می‌رسید، می‌گریست و بهشت را از خدا مسئلت می‌کرد و از آتش به او پناه می‌برد.

عنوان اخبار الرضا علیه‌السلام، ج ۲، ص ۱۸۲

ما همه رفتار و کردارمان را به امام ات، آن پیر جماران مدیون هستیم؛ او به مردم یاری قرآن و آئمه اطهار (ع) را آموخت.

شهید سیدامیر قزاقی‌فروتن

آنان خود، از پذیرش سخن فطرت و بصیرتشان سر باز زده‌ اند، و این موجب ضعف بصیرت و عقل نظری آنها شده است. در حقیقت انسان در آغاز تولد، فاقد علم حصولی است و خداوند هم ابزار علم حصولی را به وی می‌بخشد و هم فطرت او را با الهام از علم حضوری بهره‌ مند می‌سازد. انسانی که از فطرت و شعور دورنی خود بهره نبرد و در مسیر شهوت‌ها و غرایز نفسانی قرار گیرد، و ابزار ادراکی او (سمع، بصر و قلب) که باید معارف و اسرار عالم را بشناسد، با گناه آلوده شود، جایی برای زایش نور هدایت، بر او باقی نمی‌ماند.(ر.ک. دایرة المعارف قرآن، ج ۵، ص ۵۷۹ – ۵۸۰)

■ **نتیجه گیری:**

از تدبیر در آیات قرآن و سخنان بزرگان دین به این نتیجه می‌رسیم که بصیرت تنها این نیست که ببینیم و بشنویم، بلکه باید از عبرت‌ها پند گرفت تا عبرت دیگران نشد. عقل تنها راه نجات و هدایت به بشر به راستی‌ها و خیرخواهی است. انسان اگر چشم ظاهر نداشته باشد، اما با شناخت و بصیرت به هدف آفرینش و محیط پیرامونش بنگرد و بیندیشد، در زندگی موفق خواهد بود و دیگران را نیز می‌توانند هدایت کند.

■ **منابع:**

۱. قرآن کریم. ۲. دایرة المعارف قرآن کریم، جلد پنجم، ۱۳۸۵، قم، موسسه بوستان کتاب. ۳. فرهنگ قرآن (کلید راهیابی به موضوعات و مفاهیم قرآن کریم)، هاشمی رفسنجانی، جلد ششم، قم، مؤسسه بوستان کتاب. ۴. میزان الحکمه، محمدی ری شهری، جلد دوم.

۵. معارف و معاریف (دایرة المعارف جامع اسلامی)، سید مصطفی حسینی دشتی، جلد دوم.

** مرضیه نادافی: مدرس دانشگاه پیام نور*